

Spanov: Gyujtogatók

Új Magyar Könyvkiadó

Mióta osztálytársadalmak léteznek, az emberek állandóan kutatják a háborúk okait, törekednek arra, hogy megismerjék a háborút okozó törvényeket, s ilyen módon küzdenek minden embermészárlás megszüntetéséért. Nem egy irodalmi mű tanúskodik erről: a háború ellen, a békéért folytatott küzdelem fel-felbukkan és erőteljes hangot kap a világirodalom nagy költőinél és íróinál. Természetes azonban, hogy sem a tömegek, sem a nagy művészek nem tudták felismerni azokat a mozgató erőket, amelyek az osztálytársadalmak fennállásának idején a háborúkat okozták, s legtöbbször csak a háború tagadásáig, de nem az ellene folytatandó küzdelem útjának felismeréséig jutottak el. Petőfi ugyan már így fogalmaz: *„Békét, békét a világnak, De ne zsarnok kénytől, Békét csupán a szabadság Felszentelt kezétől.”* Romain Rolland az 1917-es nagy orosz forradalom után pedig ezt a jelszót tűzi ki: *„Forradalommal a békéért!”*

A marxizmus-leninizmus tárta fel azokat a törvényeket, amelyek minden osztálytársadalomban arra készítetik az uralkodó réteget, hogy a háborúhoz folyamodjék, mint az igazságtalan társadalom fenntartásának egyik eszközéhez. S épp ezért a marxista-leninista pártok, s a marxizmus-leninizmus ideológiáját ismerő és elismerő művészek már tudatosan és eredményesen tudták és tudják felvenni a harcot a háború ellen. Lenin így ír: *„Meg kell magyarázni az embereknek, hogy milyen reális körülmények között, milyen nagy titokban születik a háború”,* — s ezt a lenini tételt választja Spanov *„Gyujtogatók”* című könyvének mottójául. Megmutatni az embereknek, hogy kik akarják a háborút, hogy milyen eszközökkel törekednek ki-robantására, s hogyan álcázzák szándékukat esetleg békes frázisok mögé, — ez a kommunista író feladata. Megmutatni, hogyan lehet eredményesen harcolni a háborús erők visszaszorításáért és megsemmisítéséért, hogyan lehet tömegeket tömöríteni a béke ügyéért folyó küzdelemben, — ez a kommunista író, minden becsületes békeharcos feladata. S erre törekszik Spanov könyve is.

Spanov riportregénye szerencsésen vegyíti a valódi, történeti tényeket a regényes elemekkel, „kitalál” figurák életének, küzdelmeinek, emberi jellegük alakulásának ábrázolásával. A regény 1932 decemberében kezdődik s első fejezeteinek célja lényegileg az, hogy megmagyarázza és megmutassa a német fasizmus létrejöttének és győzelmének körülményeit, okait. Sztálinnak abból a megállapításából indul ki, hogy a fasizmus uralomrajötte nemcsak a munkásosztály gyengeségét bizonyítja, mely nem tudja a fasizmus győzelmét megakadályozni, hanem a burzsoáziát is, amelyik kénytelen immár ilyen eszközökhöz folyamodni uralmának meghosszabbítása érdekében. Göring, Hess, Hitler és a német-amerikai nagytőke kapcsolatának leleplezésére Spanov megmutatja, hogy a nemzeti szocializmus minden nagyhangú nemzeti és szocialista jelszava ellenére nemzet- és népellenes, a kapitalista diktatúra legkegyetlenebb formája, a tőkések érdekeit képviselő, a nagytőke által dirigált rendszer. Ahogy Gorkij írta: *„Az országban, ahol hierarchikus, osztályjellegű rendszer uralkodik, tombol a fasizmus, amely lényegénél fogva a legaljasabb bitangok és gazemberek válogatott szervezete valamennyi többi ember leigázására, hogy azokból a kapitalisták háziállatait kineveljék.”* De a regény megmutatja azokat az erőket is, amelyek szembeszállnak a fasizmussal, elsősorban a nemzetközi kommunista mozgalom nagy harcosainak, Dimitrovnak és Thälmannnak küzdelmét. Igen mélyenszántóan és művészién ábrázolja a lipcsei pert, s megmutatja, hogy Dimitrov — mint Rákosi Mátyás is — az osztálybírótság vádlottjából nemcsak az osztálybírótság, hanem az egész osztálytársadalom vádlójává emelkedik. Dimitrov és Göring figurájának szembeállításával emberi vonalon is leleplezi a fasizták silányságát, embertelenségét, kegyetlenségét, s ugyanakkor nevetséges jelentéktelenségét, másrészt pedig megmutatja, milyen erőt kölcsönöz a néppel való összeforrottság a tömegek, a párt vezetőinek. Dimitrov és Thälmann alakja mellett megismerjük Lemkét, a kommunista munkást, fiatal barátját, Ruppot, akik a fasizmus teljesnek látszó győzelme után is folytatják küzdelmüket a német párt soraiban népük szabad-

ságáért. Spanov a hitleri Németország társadalmát egész szélességében ábrázolja: a Röhm-puccs körülményeinek megrajzolása, a Schwerer-család egyes alakjainak rajza, a hitleri pártvezetőség és régi katonai vezetőgárda ellentétének és egységének művészileg hiteles ábrázolása — mindez azt szolgálja, hogy teljes keresztmetszetét kapjuk a harmincas évek Németországának. A regény — melynek egyes mozzanataival ilyen részletesen itt nem foglalkozhatunk — az európai „nagy változásokat” mutatja meg. Azt, hogy a tőkés erők világszerte, hogyan készülnek új háborúra, Németországban, Franciaországban, Angliában és Amerikában egyaránt, s hogy velük szemben hogyan sorakoznak fel a népi tömegek, elsősorban pedig a Szovjetunió, amely a Népszövetségben és a Népszövetségen kívül következetes és áldozatkész békepolitikát folytat. Különösen jólsikerült Spanov regényének az a része, melyben a spanyol polgárháborút ábrázolja. Nemcsak azért, mert a trockisták behatolási kísérleteit és árulását megmutatja, hanem elsősorban azért, mert a francóista és köztársasági csapatok küzdelmének ábrázolásában már előreveti a második világháború kirobbantásának, de egyben lefolyásának, a Szovjetunió győzelmének tudatát is. Mátray, a magyar származású internacionalista tábornok csapatának élén ezt énekli Spanyolországban:

*A szabadságot visszük
fegyvereink csövén —
No passaran,
no passaran!*

S valóban, itt már arról van szó, hogy az igaz ügyért harcoló fegyverek csövén a felszabadító seregek a szabadságot hozzák — mint a Vörös Hadsereg vagy tíz esztendő múlva Kelet-Európa népeinek.

A regény Prága elestével, tehát a demokratikus erők egy vereségével zárul. Mégsem pesszimista ez a vég, s ennek oka az, hogy az egész regény a népi tömegek, a kommunisták legyőzhetetlenségét sugározza, annak tudatát, hogy az igazságtalanság győzelme mindig csak ideiglenes lehet. Lemke, a német kommunista munkás megkínzása után a börtönben így gondolkodik:

„Hány ezer esztendeje létezik a földön ember — a homo sapiens — és mennyi időre volt szüksége, amíg első fokon felfogta azt az igazságot, hogy egyik ember csak akkor nem lesz többé farkasa a másiknak, amikor eltűnnek az osztályok, amikor nem lesznek többé urak és rabszolgák és amikor egyik ember nem zsákmányolja többé ki a másikat. Lemke nem tudja, az ő feje lesz-e az utolsó a sötétség és vagyonszerzés istenének oltárán, de büszke arra, hogy Franz Lemke kommunista, becsületes katonája volt a Pártnak, az emberiség élenjáró csapatának, amely a sötétség fellegrárat ostromolja. És Lemkének könnyű a lelke: sem a korbács, sem a hóhér bárdja alatt nem árulja el a Pártot. Véréből hadd nőjjenek ki az egész szabad és boldog emberiség igazi barátjainak virágai!”

Spanov ezt a regényét öt évig írta; a Szovjetunióban nagy sikert aratott, igen elterjedt mű. Ennek oka nyilvánvaló: amikor a tőkésvilág új háborúra készül, a háborút okozó erők leleplezése a lenini mottó szellemében különösen fontossá lesz és Spanov regénye nemcsak a német fasizmus rajzát adja, hanem minden osztálytársadalom, elnyomó diktatúra szükségszerű bukását tudatosítja az olvasóban. Spanov művének folytatását, az *Összeesküvők*-et, amely a második világháború első éveinek rajzát adja, már fordítják magyarra és mindkét kötet bizonyára éppoly hasznos fegyver lesz a békéért folytatott küzdelemnek nálunk is, mint a Szovjetunióban.

R. P.